

By og land

Kommuneplanstrategi
og Agenda 21
Tønder Kommune

DEBATOPLÆG KOMMUNEPLANSTRATEGI 2009-2021

Invitation til debat

Hvorfor dette debatoplæg nu?

Debatoplægget er første trin i arbejdet med den ny fælles kommuneplan for Tønder Kommune.

Kommuneplanen skal være klar inden udgangen af 2009.

Debatoplægget er et bud på en PLANSTRATEGI, som skal ligge til grund for kommuneplanen.

PLANSTRATEGIEN præsenterer Kommunalbestyrelsens visioner og mål.

PLANSTRATEGIEN er samtidig Kommunalbestyrelsens invitation til dialog med borgere, erhvervsliv og kulturliv om Tønder Kommunes fremtid.

Debatoplægget er udarbejdet af Tønder Kommune i samarbejde med KUBEN MANAGEMENT

Fotos: Tønder Kommune
Colourbox

Juli 2008

Kommunen vil med dette oplæg invitere til debat om udviklingen i vores kommune. Debatoplægget giver Kommunalbestyrelsens første bud på en planstrategi. Vi håber, du har tid og lyst til at deltage i debatten.

Vi vil tegne en vision for fremtiden, som vi tror på. Kommunalbestyrelsen har valgt, at udviklingen i vores byer og lokalsamfund skal bygge på de mange ressourcer, som vi til sammen har at gøre godt med.

Kommunalbestyrelsen har lavet en første kortlægning af kommunens mange ressourcer, og det ser ganske imponerende ud.

Det er ikke svært at se, hvor vi er særlige og unikke. Vi har vores natur og landskab, højt til himlen og en særlig ro. Vi har smukke bymiljøer med en helt enestående bygningskultur.

Vi har gode aktive lokalsamfund og ikke mindst mange frivillige, som sørger for at holde liv i et idræts- og foreningsliv. Endelig har vi et stærkt og aktivt erhvervsliv i kommunen.

Jeg tror på, at vi i Tønder Kommune har mulighed for at udvikle et sundt livsgrundlag.

Vi skal samle alle vores kræfter i udviklingen, så Tønder Kommune bliver ved med at være et godt sted at bo, arbejde, leve og opleve.

Vi må også se på vores muligheder for at forbedre infrastrukturen, så borgerne, erhvervene og turisterne får nem adgang til vores kvaliteter. I den globaliserede verden bliver det mere og mere vigtigt, at vi har nem adgang til at samarbejde med hinanden.

Endelig skal vi sætte pris på det, vi har. Vi skal udvikle og styrke vores produkter. Det kunne f.eks. være produkter som kultur-events, naturturisme, økologisk fødevarerproduktion og udvikling af ren teknologi, som vi vil være kendt på i fremtiden.

Lad os komme i gang - og lad os om 10 år fortælle historien om, hvordan vores større og mindre byer og landdistrikter lærte at spille sammen om en sund og ligeværdig udvikling i Tønder Kommune.

Vagn Therkel Petersen
Borgmester

FORORD	2
INDHOLD	3
VISION	4
- VORES NYE MULIGHEDER	
HOVEDSTRUKTUR:	
BYER OG LAND	6
6 HOVEDTEMAER I PLANSTRATEGIEN:	
TEMA 1: BOSÆTNING OG BOLIGUDVIKLING	10
TEMA 2: ERHVERV	12
TEMA 3: SUNDHED	14
TEMA 4: INFRASTRUKTUR	16
TEMA 5: KOMPETENCEUDVIKLING	18
TEMA 6: RØMØ	20
ØVRIGE TEMAER:	
TURISME OG ØVRIGE KYSTOMRÅDER	22
NATUR	23
KULTURARV	24
DETAILHANDEL	26
AGENDA 21	28
STATUS	30
ØVRIGE EMNER I KOMMUNEPLANEN	
DELTA I DEBATTEN	32

Temaer til debat

Planstrategien indeholder Kommunalbestyrelsens forslag til, hvad der skal arbejdes med i de kommende år i kommuneplanen.

6 temaer skal have særligt fokus i debatten om kommunens fremtid:

1. Bosætning og boligudvikling
2. Erhverv
3. Sundhed
4. Infrastruktur
5. Kompetenceudvikling
6. Rømø

Der er mange andre temaer, der skal behandles i kommuneplanen, som er beskrevet under Øvrige Temaer.

Inden udgivelsen af debatoplægget er flere af hovedtemaerne diskuteret i fokusgrupper med deltagere fra foreninger, erhverv, kulturliv m.fl.

Vision

I 2006, da de 6 tidligere kommuner begyndte samarbejdet, beskrev kommunen en overordnet vision:

- **Tønder Kommune vil være udviklingsdynamo til gavn for alle i kommunen,**
- **Sammen med borgere og virksomheder sætter vi dagsordenen for den lokale, regionale og grænseoverskridende udvikling,**
- **Vi viser vejen for, hvordan et yderområde udvikles.**

Visionen sætter dagsordenen for det fremtidige kommuneplanarbejde.

Der skal arbejdes med mange temaer i kommuneplanen i de kommende år, men særligt har Kommunalbestyrelsen valgt at sætte fokus på 6 hovedtemaer:

1. **Boliger - attraktive bomiljøer,**
2. **Erhverv- tiltrækning af erhverv og fremme af iværksætterinitiativer,**
3. **Sundhed - sunde valg i kommunen,**
4. **Infrastruktur - øst, vest, syd og nord,**
5. **Kompetencer - udvikling af erhvervs- og uddannelseskompetencer,**
6. **Rømø - en særlig indsats.**

Temaerne i debatoplæget beskriver de mange kvaliteter, som vi allerede ser i vores nye kommune og som vi ønsker at styrke og udvikle.

A photograph of two children lying on their backs on a lush green lawn. The child on the left is a young girl with blonde hair, wearing a light pink t-shirt, smiling broadly with her eyes closed. The child on the right is a young girl with dark hair, wearing a light green sleeveless top, also smiling with her eyes closed. The background is a dense field of green grass.

**Tønder Kommune
skal blive et endnu
bedre sted at bo,
arbejde, leve
og opleve**

Vores nye muligheder

For planarbejdet betyder visionen, at:

Kommunen vil samarbejde med borgere, erhvervs- og kulturliv om at skabe en sund og ligeværdig udvikling af byer og landdistrikter.

Kommunen skal opleves som en helhed.

Større og mindre byer i landdistrikterne skal samarbejde om, at få hele kommunen med i udviklingen. Det betyder, at kommunen vil støtte udviklingen, hvor der er vækstpotentiale.

Vi skal finde potentialerne.

Vi skal arbejde med de særlige kvaliteter og særpræg, som vi finder lokalt. Det vigtige er også at finde ud af, hvordan by- og lokalsamfund kan supplere hinanden.

Vi skal vælge vores fyrtårne.

Vi skal udpege de fyrtårne, som skal gøre Tønder Kommune kendt for noget særligt – og blive attraktiv for bosætning, erhvervsudvikling, kulturliv og turisme. Eksisterende virksomheder skal understøttes.

Vi skal tænke nye måder.

Vi skal tænke nye måder, når vi planlægger bosætning, adgang til arbejdspladser, skoler, institutioner, service – alt det som understøtter dagliglivet. Vi skal tænke nye måder at markedsføre kommunen som et godt sted at bo, arbejde, leve og opleve.

Vi skal udvikle det sunde hjørne i Danmark.

Natur og Sundhed kan blive vores særlige styrker. Vi skal finde ud af, hvor vi har særlig viden og kompetencer, som vi kan udnytte til at blive en del af et moderne samfund og ikke en udkant. Vi har mulighed for at udvikle naturoplevelser, sund fødevarerproduktion, miljørigtig teknologi m.v.

Vi skal orientere os nationalt og internationalt.

Udsyn betyder samarbejde over kommune- og landegrænse. Derfor er det også vigtigt at udvikle infrastrukturen. Det gælder udvikling af vores transportmuligheder, men også udvikling af den elektroniske kommunikation. Hvis det skal være attraktivt at samarbejde på tværs af kommune- og landegrænse med de afstande, vi har i kommunen, skal vi også være parate til at udvikle os til nye måder at kommunikere på arbejdsmarkedet.

Hovedstruktur

De kvaliteter, som byer og lokalsamfund tilsammen kan byde på, tegner kommunens fremtid.

Kommunen skal opleves som en helhed. Udviklingen handler om det, der sker i byerne, men i vores kommune især også om det, der sker omkring byerne. Der har vi både en smuk og storslået natur, som tiltrækker mennesker, men også et effektivt landbrugserhverv, som skal se fremtidsmuligheder i vores kommune.

Tønder by skal stadig udvikle sig som et stærkt egnscenter. Men det er vigtigt at have fokus på en ligeværdig udvikling af kommunens øvrige byer og lokalsamfund. De tidligere kommunebyer udpeges som centerbyer, der kan udvikle sig med hver deres identitet og funktioner.

Udvikling af kommunens særlige kvaliteter i byer og landområder vil betyde, at kommunen bliver tiltrækkende p.g.a det særegne, den kan tilbyde. Udvikling af boliger, service, erhverv, natur, sundhed, kulturarv m.v. skal tænkes sammen.

Vi skal se på byerne og lokalsamfundenes forskellige roller og se på hvilke forskellige indsatser, der styrker de enkelte bysamfund. Vi skal finde måder at udnytte de fælles goder, vi har fået med kommunesammenlægningen. F.eks. vores fintmaskede net af dagplejehjem, daginstitutioner og skoler. I flere landsbyer er der børnecentre, hvor skole, SFO og børnehave udgør en enhed.

Vigtigt er det også at finde ud af, hvordan vi forbedrer kontakten og transportmulighederne mellem byerne og lokalområderne til glæde og gavn for både borgere, erhverv og turister.

Byerne og omgivelserne

TØNDER – en moderne købstad og en kulturhistorisk perle

Tønder er egnscenter for vestegnen. Tønder kan tilbyde et aktivt handels- og kulturliv og et dynamisk erhvervsliv. Der er livlig aktivitet i Tønder året rundt. Der er altid mange besøgende i Tønder.

I 1100-tallet anlagde man på Geesten dele af gadestrækningerne Nørregade, Storegade og Vestergade. Gadestrækningerne har lige siden været Tønders gennemgående bygader og er i dag byens centrale forretningsgader.

Tønder er blevet en moderne by - en spændende kombination af historie, kultur og specialbutikker og et café- og restaurationsliv af høj kvalitet. En perfekt ramme om den årlige kulturevent "Tønder Festivalen".

Tønder har et aktivt erhvervsliv med gode muligheder for at starte egen virksomhed i et dynamisk iværksættmiljø. Tønders erhvervsliv er kendetegnet ved produktionsvirksomheder, der har kompetencer inden for aluminium og andre former for fysisk produktion. Der er også designcenter og en forventning om, at Tønder i fremtiden vil tiltrække flere kreative erhverv og designcentre.

Omkring Tønder er der velfungerende og attraktive lokalsamfund i Møgeltønder, Jejsing og Abild samt en række mindre landsbyer.

By og land

HØJER - Byen i Nationalparken

Højer var oprindeligt handels- og håndværkerby og fik i 1736 betegnelsen "Flække" - en historisk by, som ikke var købstad, men havde visse særrettigheder.

Sporene i byen kan læses tilbage til middelalderen. Gaderne snor sig med længehuse i friserstil, som ligger tæt ud til gaden. Byen bærer også i nogen grad præg af tysk 1800-tals arkitektur. Der er en rig kulturarv med vestslesviske bygninger som gårde, huse, købmandsgårde og håndværkerhuse. Langs Ballumvej er der desuden gode eksempler på arbejderboliger til tæppefabrikken og huse i Bedre Byggeskik.

Byens huse afspejler i høj grad, at der har været skiftende økonomiske konjunkturer. Det kan direkte aflæses i bybilledet, at der har været flere storhedsperioder for byen. De rige marksjorder har betydet, at landbrugsproduktionen har fået en central betydning for området.

Lokalbyerne i området er bl.a. Daler, Emmerlev, Sdr. Sejerslev, Hjerslev, Hjerpsted, Koldby, Vetser Gammelby, Nr. Sejerslev og Gærup.

I dag ser det ud til, at byens rige kulturmiljø og naturværdierne omkring byen kan blive de vigtigste indtægtskilder i fremtiden. Omkring byen strækker markisen sig så langt øjet rækker.

LØGUMKLOSTER - kirke- og klosterbyen

Løgumkloster er en attraktiv bosætningsby ved Brede å. Byen er oprindeligt bygget op omkring et cistercienserkloster. Løgumkloster Kirke er en af de meget markante middelalderlige kirker i Sønderjylland.

Løgumkloster har som Højer haft status som "Flække" og har haft ret til at drive handel og håndværk - som bl.a. på byens bevarede markedsplads.

Løgumkloster er i dag centrum for kirkekultur og efteruddannelse. Der er efterskoler i området, som er et stærkt aktiv for kommunen. Byen har et aktivt erhvervsliv med bl.a. vaskerier og aluminiumsproduktion. Løgumkloster har et bredt udbud af handels- og servicemuligheder og mange muligheder inden for kultur- og fritidsliv. I området findes lokalbyerne Bedsted og Øster Højst.

I området ligger nogle af de mest markante Natura 2000 områder som Draved Skov med nogle af de største sammenhængende skovområder, der kan føres tilbage til stenalderen. Kongens Mose er en af Danmarks største og mest enestående højmoser, hvor der findes talrige bopladser fra stenalderen.

Der er mange fine gå-, løbe- og cykekstier og velbevarede markveje omkring byen.

DET GØR VI:

Tønder:

Tønder bymidte forskønnes med igangværende byfornyelsesprojekter.

Facaderådet fremmer bevaringen af kulturarven. Tønder by er en moderne købstad, der værner om sin kulturarv.

Den positive udvikling i Tønder og befolknings-tilgangen i byen skal understøttes fremover.

Højer:

Højer står over for store udfordringer med hensyn til byens fremtid. Der skal ske byudvikling i Højer i et samspil mellem lokale kræfter og kommunen.

Der er fokus på fysiske og kulturelle tilbud, som kan holde på byens borgere, tiltrække nye og som også kan tiltrække flere turister.

Løgumkloster:

Løgumkloster er en attraktiv bosætningsby. Der udlægges nye arealer til boliger.

Der udarbejdes en bevarende lokalplan for Løgumklosters bykerne.

Hovedstruktur

DET GØR VI:

Skærbæk og Rømø:
I Skærbæk udlægges areal til nye boligområder.

Der bliver gjort en særlig indsats for at skabe en sammenhængende planlægning på Rømø.

Toftlund:
Vi arbejder med at fastholde og udvikle bosætningen i Toftlund.

Der gennemføres byfornyelse i Toftlund.

Bredbro:
Vi arbejder for, at Bredbro bliver en endnu mere attraktiv by at bosætte sig i.

Sagt om by og land

Det er vigtigt, at de gamle centerbyer finder deres identitet og forsøger at lade være med at være ens. Nogle steder skal man grave de gamle brosten frem, og nogle steder skal man asfaltere. Det tror jeg er overlevelsen for de gamle centerbyer. Vi behøver ikke være store. Vi skal bare have kvalitet.

Det er landområderne, der kan noget... Men det kræver, at man kan overleve derude - at der er indkøbsmuligheder, busser o.s.v, som hænger sammen... Så får man folk helt derud, hvor landskabet er en gevinst.

fokusgruppen

Byerne og omgivelserne

SKÆRBÆK - Byen tæt på Rømø

Skærbæk var tidligere en landsby på Geestranden mellem Ribe og Tønder. Byen har gennem det seneste århundrede udviklet sig omkring jernbanen og hovedvej 11. Byen er attraktiv for bosætning med godt forretningsliv, god service, Skærbæk fritidscenter, gode muligheder for aktivt ferie- og fritidsliv og i øvrigt en beliggenhed tæt på Esbjerg Kommune.

Den oprindelige landsbybebyggelse er næsten forsvundet, men kirken er stadig et markant pejlemærke i byen. Uden for byen er der store marskarealer og i øvrigt markante naturområder. Brøns, Døstrup og Frifelt er nærmeste lokalbyer. Der er byzonearealer i Havneby og Kongsmark.

Skærbæk ligger tæt på Rømø med rig og varieret natur. Øen har nogle af Europas bredeste og fineste sandstrande.

Rømø er fuld af kontraster. Der er mulighed for gode naturoplevelser til fods, på cykel og på hesteryg. Der er både historiske bygninger og meget nyere byggeri. Øen har tradition for turisme og er Tønder Kommunes centrum for turisme.

TOFTLUND - Kultur- og foreningsliv

I Toftlund er der mange muligheder inden for kultur og fritidsliv. Der er ligeledes et bredt udbud af handels- og servicemuligheder.

Byen har et aktivt erhvervsliv og et lokalt erhvervscenter. I Toftlund og de omkringliggende bysamfund eksisterer et aktivt forenings- og klubliv, hvor mange deltager i sport og kulturelle aktiviteter.

Takket være bl.a. Arrild Ferieby, Brundlandbanen etc. har området en omfattende turisme med aktiv ferie.

En af Toftlunds styrker er også nærheden til arbejdspladser i Esbjerg og Kolding.

Der er aktive lokalsamfund omkring Toftlund er Agerskov, Bevtoft, Arrild og Branderup samt i en række landsbyer.

Toftlund ligger markant på kanten af Toftlund Bakkeø. Landskabet omkring Toftlund er præget af store dyrkede landbrugsarealer og markante naturområder som Hønning Mose og Hønning Plantage. Toftlundområdet virker som følge af de store dyrkede landbrugsområder og naturområder som meget grønt med store rekreative værdier.

BREDEBRO - Stationsby

Bredbro er centerby og stationsby og har en del bevaringsværdige huse i bedre byggeskik. Der er en del erhvervsaktivitet i området og der er gode fritidsfaciliteter.

By og land

Landdistrikter

Vi vil samarbejde om udviklingen i lokalsamfundene

Vi vil arbejde for, at der er liv, aktivitet og gode udviklingsmuligheder også på landet. Landdistrikterne tiltrækker folk, som ønsker "luft" omkring sig. En stor del af kommunens befolkning bor i landdistrikter eller mindre lokalsamfund.

Tønder Kommune er privilegeret ved, at der er et stort lokalt engagement i lokalsamfundene og gode muligheder for at virkeliggøre udviklingen i landdistrikterne. Der er dannet lokalråd i ca. 15-20 områder, der omfatter landdistriktområder, landsbyer og større byer.

Nye former for dialog mellem politikere, borgere, foreninger, organisationer og virksomheder skal sikre, at lokalområderne får reel indflydelse på udviklingen i lokalområderne.

Landdistriktpolitikken, som blev præsenteret i efteråret 2007 fokuserer på:

- Udvikling af et stærkt kultur- og fritidsliv med henblik på at fastholde og styrke det store frivillige engagement.
- Etablering af lokalråd, som kan være den lokale organisatoriske ramme for udviklingen i landdistrikterne.
- Gode og varierede udfoldelsesmuligheder for børn og unge i landdistrikterne.
- Styrkelse af iværksætterkulturen i landdistrikterne.
- Formidling og brug af kommunens enestående natur- og bygningskultur.
- Bosætning i visse områder i landdistrikterne.

Lokalsamfund og landbruget

Der skal være grundlag for udviklingsmuligheder for landbruget samtidig med, at der er mulighed for at bo i landlige omgivelser f.eks. i landsbyerne.

Planlægning for større industrilandbrug kan være til fordel for både landbruget selv og for øvrige aktiviteter i landdistrikterne. Landbrug er fortsat det vigtigste erhverv. Der skal findes en bæredygtig balance mellem landbrug, mindre virksomheder på landet, beboere, kulturmiljøer og natur.

Der skal samarbejdes i lokalsamfundene om en fornuftig placering af store husdyrbrug og om indførelse af forureningsbegrænsende miljøteknologi.

DET GØR VI:

Tønder Kommune har i 2007 beskrevet en landdistriktpolitik i samarbejde med lokale grupper og ildsjæle.

Kommunens vision er at:

Tønder Kommune vil være Danmarks bedste landdistriktskommune

Vi er i gang med at udarbejde en landdistriktsstrategi.

Vi igangsætter iværksætterier på landet.

Vi er bindeled mellem lokalråd/landdistriktsråd og kommune.

Vi fremmer erhvervsudvikling og skaber arbejdspladser i landdistrikterne.

VI VIL:

Udarbejde en Kultur- og fritidspolitik.

Fremme kvalitetsturisme i landdistrikterne via målrettet markedsføring.

Befordre og understøtte lokale initiativer.

Fremme erhvervsudviklingen i landdistrikterne.

Udvikle med nationale og internationale tilskud til landdistrikter.

Tema 1

Sagt om temaet

Der er behov for attraktive lejeboliger af en god kvalitet for tilflyttere, som oftest først køber egne boliger senere... de skal lige have mulighed for at se kommunen an.

Der er også efterspørgsel på gode købeboliger i landområderne. Nogle vælger at ville bo i et lille samfund. Mange vil have mere "luft" i hverdagen og mere plads... Vi har brug for større boliger i dag til dine børn og mine børn.

Er barriererne infrastruktur eller manglende kendskab til Tønder?

Man kunne samarbejde med erhvervene om introduktionsprogrammer til nye borgere... Ecco laver f.eks. ture specielt for ansatte fra udlandet for at introducere til skoler, børnehaver, offentlige kontorer, indkøb m.m.

For at tiltrække nye generationer er der oprettet forening for rollespil med 300 medlemmer, og den har eksisteret i 1 ½ år... Kommunen tog godt imod den og har støttet - tænk hvad de laver ude i skoven - de får frisk luft.

fokusgruppen

I kommunen skal vi have et varieret boligudbud. Der skal være plads til fremtidssikring af vores boliger - både når vi bevarer og fornyer.

Attraktive bomiljøer

Tønder Kommunes kulturmiljøer i både byer og landsbyer er et aktiv i tiltrækningen af nye borgere. I Vadehavsområdet findes nogle af Danmarks mest velbevarede landsbyer. Overalt i kommunen er der nærhed til indbydende naturområder. Derudover har Tønder et stærkt erhvervsliv med tradition for iværksætteri.

I kommunen har vi mange lokale ildsjæle, som gør en stor indsats for at tiltrække samt fastholde nye tilflyttere. Erhvervslivet og lokale foreninger medvirker ligledes aktivt til at byde nye borgere velkommen.

I vores nye kommune skal vi kunne tilbyde vores borgere et varieret udbud af boliger.

I dag er der fortrinsvis et udbud af parcelhuse, men det er ikke tilstrækkeligt. Der er behov for ejerlejligheder og rækkehuse. Planlægningen skal kunne honnorerer fremtidens krav til attraktive bomiljøer.

Vi har fokus på:

Kvaliteterne i boligområderne skal være i fokus i den fremtidige boligudvikling, herunder bevaring af grønne arealer i byerne - og vi skal også lære at formidle kvaliteterne.

Ligeledes skal vi være opmærksomme på udviklingen inden for det kulturelle, social-/sundheds- og arbejdsmæssige område.

Vi ønsker at understøtte ildsjæle i lokalområderne og vil være med til at bygge netværk på tværs, som kan styrke de lokale samfund. Særligt ønsker vi at skabe kontakt til de unge og skabe aktiviteter, som sætter spor i bevidstheden om, at Tønder Kommune er et godt sted at leve.

Vi ønsker at samarbejde med erhvervene om velkomstordninger, om markedsføring af vores kommunes kvaliteter og velkomstordninger til nye tilflyttere. Ligeledes er det aktuelt at iværksætte "job til 2"-kampagner, så medflyttende ægtefæller kan få hjælp til at finde job.

Bosætning og boligudvikling

By- og landsbymiljøerne

I Tønder skal boligerne i det velbevarede købstadsmiljø fastholdes og understøttes. Det kan ske gennem bevaring og fortsat renovering af gader og torve.

I Løgumkloster skal det velbevarede miljø fastholdes og understøttes. Løgumkloster er populær som bosætningsby.

Toftlund er en by med varieret natur og gode kulturtilbud, som fortsat skal styrkes. Byen ligger tæt på Esbjerg og Kolding, med store udbud af arbejdspladser.

I Skærbæk er foreningsliv og nærhed til naturen i centrum. Her skal fortsat være god plads og tæt til naturoplevelserne.

Højers beliggenhed på Geestranden med sine velbevarede huse skal være en by, hvor bevaringsindsatsen prioriteres.

Bredébros velbevarede huse i bedre byggeskik og den unikke beliggenhed ved Vadehavet skal være omdrejningspunktet for bosætningen.

De attraktive landsbymiljøer skal bevares og tidligere landbrugsejendomme kan udnyttes til boligformål. Der skal være mulighed for en vis grad af nybyggeri i landsbyerne.

DET GØR VI:

Analyserer bosætningsmønstret i kommunen.

Vurderer eksisterende arealer til boliger.

Bruger den rige kulturarv til at skabe attraktive boliger.

Udarbejder bevarende lokalplaner.

Arbejder med byfornyelse.

Arbejder med den gode velkomst for nye tilflyttere.

Tager iværksætterinitiativer med henblik på at tiltrække unge, tyske tilflyttere, m.fl.

VI VIL:

Bruge kulturarven i vores byer og landsbyer som et aktiv ved bosætning.

Udvikle et alsidigt boligtilbud.

Sikre udbygning i bysamfundene og i de mindre byer og landsbyer.

Sikre god adgang til naturen.

Arbejde med kvaliteten af boligområderne.

Indarbejde sundhed og bevægelsesmuligheder i planlægningen af nye boligområder.

Øge tilflytningen og sikre gode rammer for en god start for tilflyttere.

Tema 2

Erhvervslivet skal have gode muligheder for en fortsat dynamisk udvikling.

Sagt om temaet

Vi skal jo også se hvad det er for en udvikling vi sidder med. Vi er jo et land der er ved at lukke industrivirksomhederne.

Det er jo den globale tendens....Det er jo andre sektorer, som skal skabe vækst i DanmarkDet vidensbaserede og oplevelsesøkonomien.

Centraliseringen har betydet, at de store byer er blevet meget dyrere at bo i - og dvs. at det måske osse kan være en fordel at lægge arbejdspladser ud igen.

Hvis vi i vores hjørne bliver meget bedre til at udbrede den elektroniske infrastruktur bliver vi meget bedre til at tiltrække arbejdspladser.

Vi har store virksomheder, som tiltrækker specifikke mennesker, som ikke hænger på træerne - og når vi endelig har fået dem tiltrukket... Jamen så siger vi, hvad med kvinden eller hvad med manden?

fokusgruppen

Erhvervsudvikling

Tønder Kommune har et aktivt og velfungerende erhvervsliv, som er i vækst og inde i en positiv udvikling. Vi har store virksomheder samt mange mindre og mellemstore virksomheder, der alle er med til at gøre området dynamisk.

Erhvervslivet er karakteriseret ved:

- *Engageret erhvervsliv og stærke netværk.*
- *Stabil arbejdskraft ud over det sædvanlige.*
- *Kompetenceklynger inden for særligt aluminium, turisme, håndværk, landbrug og følgeerhverv.*
- *Flere store internationalt orienterede virksomheder.*
- *Grænseoverskridende samarbejder.*

Kommunens erhvervsliv skal løbende styrkes og udvikles, og der skal skabes grundlag for nye arbejdspladser.

Det tætte samarbejde mellem virksomheder og kommune fortsættes og udbygges, og der skal ligeledes ske samarbejde med de øvrige kommuner og regionen.

Kommuneplanlægningens udlæg til erhvervsarealer skal tilpasses virksomhedernes løbende behov. Erhvervsarealer byggemodnes efterhånden som behovet opstår. Tønder Kommune deltager aktivt i samarbejde med nabokommunerne herom.

Vi har fokus på:

Tønder Kommune arbejder for en ny grænseregion med Ørestaden som forbillede. Der skal satses på initiativer, der profilerer kommunen og sætter Tønder Kommune på landkortet.

Der skal bygges videre på kommunens særlige styrker inden for produktion, aluminium, fødevarer, fremstillingsvirksomhed, detailhandel og bygge- og anlægsvirksomheder. Den gode iværksætterkultur skal kommunen understøtte med udbygning af iværksætterfaciliteter.

Erhvervsstrukturen skal gradvist ændres fra produktionserhverv til videnserhverv. Den naturlige samhandel og det grænseoverskridende samarbejde på tværs af grænsen skal udbygges. I Tønder Kommune ønskes en fortsat udvikling inden for fødevarerhvervene – herunder markedsføring af egnstypiske produkter.

Vores spændende handelsmiljøer skal styrkes gennem forbedringer af gader, huse og facader.

Oplevelsesøkonomien vil få væsentlig betydning for Tønder Kommune. Turisterhvervet spiller en væsentlig rolle i vores kommune og danner grundlag for mange arbejdspladser. Turister vil blive tiltrukket af naturen og kulturen - med vægt på oplevelser.

Erhverv

Vi ønsker en erhvervsudvikling:

- der tager udgangspunkt i de eksisterende virksomheders vækstpotentiale,
- hvor vi drager fordel af virksomhedernes nærhed til Danmarks største eksportmarked, Tyskland,
- der har fokus på samspillet mellem områdets særegne kultur/natur og erhverv gennem en satsning på kreativitet og viden til vores store virksomheder.

En erhvervsudvikling der gør, at flere bliver inspireret til at starte op som iværksætter, og at flere virksomheder søger mod etablering i vores kommune.

Tønder Kommune er en af de bedste kommuner i landet til at skabe vækst og nye arbejdspladser. Det fremgår af en vækstanalyse udarbejdet af revisionsfirmaet Ernst & Young. Ifølge analysen ligger Tønder Kommune på en samlet 8. plads på listen over Danmarks dygtigste vækstkommuner i 2007.

DET GØR VI:

Kommunens erhvervsservice og planlægning udspringer af erhvervslivets aktuelle behov og udviklingspotentialer.

Vi planlægger for erhvervsudviklingen.

Vi udlægger arealer til erhverv.

I samarbejde med erhvervslivet drøftes tiltag, der fremmer virksomhedernes:

- Videnstilførsel til kommunens virksomheder,
- Adgang til kvalificeret arbejdskraft,
- Netværksdannelse,
- Udvidelse og etablering af produktion m.m.

VI VIL:

Igangsætte et mere formaliseret samarbejde med flere vidensinstitutioner.

Tiltrække arbejdskraft også fra Tyskland.

Opkvalificere ledige.

Knytte studerende til virksomheder, danne ungenetværk.

Udvikle tilflytterservice herunder ægtefælleordning.

Have særligt fokus på netværksdannelse:

- ***Grænseoverskridende netværk,***
- ***Regionale udviklingsnetværk,***
- ***På tværs af kunst, foreninger, virksomheder, uddannelsesinstitutioner,***
- ***Nytænkende og innovative netværk.***

Udvikle eksisterende kompetenceklynger.

Samarbejde med nabokommunerne om erhvervsudvikling.

Tema 3

Sagt om temaet

Man skal gøre opmærksom på, at man har mulighed for at komme ud at få ro i sjælen i Tønder Kommune... Sundhed er også mental sundhed.

Der er mange foreninger og lokaler, man kan gøre brug af til aktiviteter, og der er masser af natur, man kan aktivere sig i... Vi mangler bare nogen stisystemer, så man kan komme fra det ene område til det andet.

Hvis vi tager sundhed, skal det jo være indarbejdet i hele den måde kommunen arbejder på... f.eks. børns sundhed er et godt sted at starte... Vi skal informere og sætte det på dagsordenen og følge op med handling.

De små aktører skal samarbejde om at skabe "sund turisme". Der er små campingpladser, bondegårdsferie, bed and breakfast.... Vi markedsfører ro!

Kommunens forvaltninger skal tage fat i samarbejde med foreningerne om formidling af sundhed.

fokusgruppen

Sundhed skal være en naturlig del af hverdagen og tænkes ind i den fremtidige udvikling i by- og landområder.

En nyskabende og livsglad tilgang

Tønder Kommune vil være kendt for en nyskabende og livsglad tilgang til sundhed.

Kommunen har ganske enestående forudsætninger for at tilbyde borgere et sundt livsgrundlag.

Aktiverne tæller bl.a. Vadehavet, marsken, skove, vestehavskyst på Rømø. Der er ren luft, højt til himlen og stilhed. Vi har økologisk fødevarerproduktion og udvikling af miljørigtig teknologi - og ikke mindst har vi i Tønder Kommune et stærkt foreningsliv inden for idræt.

At tænke sundhed ind i alt, hvad vi gør i Tønder Kommune, kan være med til at placere os som et særligt hjørne på Danmarkskortet: "Det sunde hjørne".

Med til sundheden hører brugen af naturen. Kan vi fremme bevægelseskulturen ved at styrke og formidle vores attraktive natur, grønne områder, vandre-, ride- og cykelstier vil det være til gavn for kommunens borgere - men kan så sandelig også fremme kommunens "sunde turisme" med masser af aktivitetsmuligheder.

Vi skal forbedre mulighederne for at træffe sunde valg

Sundhed

Vi har fokus på:

Det er nyt at arbejde med sundhedsforebyggelse i kommuneplansammenhæng, og der er mange hjørner at tage fat i, når temaet omfatter fysisk, psykisk og social sundhed men også sunde huse, byer og lokalsamfund.

Det er vigtigt, at indsatsen bliver helhedsorienteret og tager udgangspunkt i borgernes dagligdag og i det, borgerne forstår ved sundhed.

Der skal skabes optimale rammer og muligheder for at sikre borgernes sundhed. Derfor skal der lægges vægt på en god dialog og et godt samarbejde med borgerne om de fremtidige indsatser.

DET GØR VI:

Der arbejdes på adskillige fronter med at fremme sundheden og igangsætte forebyggende tiltag f.eks.:

- Tilskud til bevægelsesaktiviteter på skoler,
- Forebyggelsestiltag for diabetikere – også børn/unge,
- Forbedring af rehabiliteringsmuligheder for kronisk syge ,
- Åbning af dagcentre – for borgere uden for centrene - med mulighed for deltagelse i motionsaktiviteter,
- Flere tilbud til kræftramte borgere og deres pårørende,
- Deltagelse i etablering af "trampestier",
- Nye organiseringsformer på udvalgte områder.

VI VIL:

I løbet af 2008 og 2009 vil vi arbejde målrettet med at sætte initiativer i gang inden for 6 fokusområder:

- Sund livsstil for alle borgere,
- Børn og unges muligheder for sunde valg,
- Sunde arbejdspladser,
- Sunde byer og lokalsamfund,
- Nye samarbejdsformer i sundhedsarbejdet,
- Psykiatri.

Borgere, erhvervs- og kulturliv skal inddrages aktivt i udviklingen af et fremtidigt sundt livsgrundlag.

Vi vil udvikle vores viden og kompetencer, så vi bliver interessante samarbejdspartner i både ind- og udland - når vi taler om sundhed.

Tema 4

Sagt om temaet

Tønder ligger helt nede i et hjørne. Det er klart, at der skal være ruter, som kan bringe folk til og fra - og gerne hurtigt.

Bilen er kommet for at blive, men det hindrer ikke nytænkning. Jeg tror den individuelle trafik vil fortsætte med nye energikilder og hvad ved jeg, der kommer lige om hjørnet - og da kunne vi osse spille en rolle i Tønder.

Det er blevet meget mere in at bo i storby de sidste 10 år. Tønder bliver aldrig en storby, men kunne du skabe en storbyfunktion ved at skabe tilgængelighed.

Det er i de tyndt befolkede områder, at problemerne opstår...der må arbejdes på at etablere behovsstyret trafik...men det skal prioriteres ellers dør det.

Trafikknudepunkterne bliver vigtigere og vigtigere...Tønders udvikling er også afhængig af nogle stærke overregionale knudepunkter...Flensborg kunne være et muligt knudepunkt for persontrafik.

fokusgruppen

Infrastrukturen skal binde kommunens mange aktiver sammen og fremme tilgængeligheden for borgere, turister og erhvervsliv.

Udvikling af Infrastruktur

Bilisten har ikke svært ved at komme på tværs af den nye storkommune. Men infrastruktur handler om mere end at køre fra A-B i sin bil. Hverdagen skal hænge sammen for borgerne - også i landområderne. Der er nogle steder store afstande til skole, arbejde, fritid og service i vores kommune.

Udviklingen af infrastrukturen må ses i sammenhæng med udviklingen af det liv vi gerne vil leve i by- og landområder, og den erhvervs- og turismeudvikling vi gerne ser i fremtiden.

Nogle af de spørgsmål vi kunne stille til fremtiden er:

- Vil miljøhensynet påvirke vores valg af transportmiddel?
- Vil vi i højere grad benytte hjemmearbejdspladser?
- Vil virksomhederne i Tønder Kommune i fremtiden være mindre transportkrævende?

Udviklingen af den elektroniske infrastruktur kan give nye muligheder og kort vej til kommunikation i Tønder Kommune. Derfor må vi stille krav til udbygningen af, hvad vi kunne kalde, den elektroniske motorvej i Danmark.

Vi har fokus på:

Fremkommelighed og sikkerhed

Fremkommeligheden på de overordnede veje er generel god, men for at fastholde en gunstig erhvervs- og turismeudvikling er det vigtigt at se på udbygning af rute 11 eller styrkelse af alternativ nord/sydgående forbindelse. Mulige løsninger skal findes i et samarbejde med nabo-kommunerne mod syd og nord samt med staten.

De seneste trafiktællinger fra Sønderjyllands Amt tyder ikke på et presserende behov for udbygning af det øvrige overordnede vejnet, men snarere om trafiksikring. Det er vigtigt, at vi planlægger på både kort og langt sigt. Der skal være plads til nye veje, så fremkommeligheden også på sigt kan fastholdes og gerne forbedres.

Infrastruktur

Regelmæssig person- og godstogsforbindelser

Den kollektive trafik skal fastholdes og styrkes. Tog og busser skal tilbydes som et godt alternativ til privatbilismen, så der sikres god tilgængelighed til arbejdspladser, uddannelse og indkøb mv. Tog skal køre oftere og komme til tiden, faciliteterne skal forbedres, og rejsetiden skal reduceres. Målet er at få flere til at bruge den kollektive transport og mindske miljøbelastningen fra biltrafikken.

Både på person- og godstogsforbindelser skal der sikres regelmæssige og gennemgående forbindelser bl.a. fra Esbjerg til Niebüll i Tyskland og omvendt.

Stiforbindelser

Bedre vilkår for cyklister og gående kan få en positiv indflydelse på borgernes lyst til at færdes til fods og på cykel. På samme måde kan etablering af et rekreativt stinet have betydning for turismen. Der vil være fokus på udviklingen af stiforbindelser i områder, hvor især større skolebørn selv kan komme omkring, og i rekreative områder.

Lokale udfordringer

Der har i de seneste år været en betydelig byudvikling i specielt Tønder by og sommerhusudvikling i Arrild og på Rømø – en udvikling som også har betydet en kraftig stigning i trafikken. Det har især kunnet mærkes på det overordnede vejnet. Det er vigtigt at have fokus på en fornuftig afvikling af lokaltrafikken omkring byer og turistattraktioner.

En velfungerende infrastruktur har stor betydning for udviklingen i Tønder Kommune.

DET GØR VI:

Udviklingen af det kommunale vejnet på kort og langt sigt planlægges i en infrastrukturplan.

En trafikksikkerhedsplan er under udarbejdelse.

Vi udarbejder en strategi for et sammenhængende cykelstinet.

En prioriteringsliste opstilles for gennemførelse af flere cykelstier og for gennemførelse af sikre skoleveje.

Der udarbejdes en samlet stiplan, som kan motivere flere til at cykle og gå, og som sikrer tilgængeligheden til natur- og kulturværdier samt til rekreative områder i kommunen.

Sammen med Trafikselskabet Sydtrafik undersøges mulighederne for bedre trafikbetjening også af by- og landområder via busdrift.

I den kommende planperiode realiseres masterplanen for den nordlige bydel i Toftlund. Planen disponerer nogle hovedelementer i området gennem "Aktivitetsaksen" og "Den grønne linie".

VI VIL:

Arbejde for udbygning af rute 11 fra grænsen til Esbjerg.

Tænke sikkerhed og sundhed ind i trafikplanlægningen.

Øge kvaliteten i de kollektive trafikforbindelser .

Udbygge sti- og cykelruter.

Udvikle den elektroniske infrastruktur.

Styrke know-how på transport- og persontransportområdet bl.a ved øget "grænseoverskridende" samarbejde.

Tema 5

Sagt om temaet

Man skal ikke falde i grøften ved at kigge på hvad de f.eks. kan i Kolding, og man skal passe på, at man ikke vil gabe over det hele...Man skal finde nogle områder man vil gøre sig unikke på.

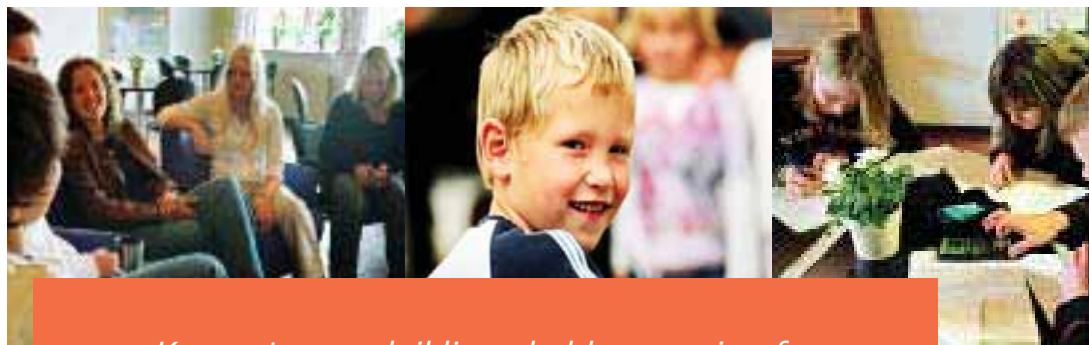
Tønderfestivalen er en slags rollemodel. Festivalen har givet Tønder et strækt potentiale for udvikling.

Det der virkelig skal til er, at man får gang i en udviklingsproces, der skaber nogle aktiviteter, der trækker mennesker og virksomheder til.

Vi må tage udgangspunkt i de lavthængende frugter...systematisk analysere, hvad det er for særlige udgangspunkter kommunen kan arbejde med...Ved grænseoverskridende samarbejde kunne man f.eks. få viden om, hvad der tiltrækker turister...Det grænseoverskridende skal man sætte fuld knald på.

Ver bare for dårlige til at bruge den teknologi (it-kommunikation)...det kræver uddannelse og tilvænnning. Hvis vi kan de ting, ville det være med til at udvikle os erhvervs-mæssigt.

fokusgruppen

Kompetenceudvikling skal bane vejen for kommunens nye fælles fremtid.

Viden og færdigheder

Kompetenceudvikling handler om udvikling af vores viden og færdigheder især inden for erhvervsliv, skole og uddannelse. Vi har behov for at styrke vores vidensgrundlag i kommunen, hvis vi vil være konkurrencedygtige, og hvis vi vil være bedre til at samarbejde over kommune- og landegrænser.

Erhvervs- og arbejdsmarkedet

Vi skal sikre, at arbejdsstyrken i kommunen passer til de behov, erhvervslivet har.

Vi har allerede et engageret erhvervsliv, som tager medansvar i kompetenceudviklingen af borgerne. Vi har også gode samarbejdsaftaler med erhvervsmindede uddannelsesinstitutioner og et teknologicenter inden for aluminium.

I fremtiden skal vi sikre, at gruppen af unge uden uddannelse mindskes. Vi skal også sikre, at arbejdsstyrken i kommunen passer til de behov erhvervslivet har. Vi skal kunne tiltrække studerende fra videregående studier til virksomhederne i Tønder, og vi skal sikre at flere unge efter endt studie søger mod Tønder.

Derfor vil vi satse på en tidlig og sammenhængende indsats på tværs af de forskellige offentlige instanser, og vi vil skabe mulighed for, at flere nyuddannede med kort, mellemlang og lang videregående uddannelse søger arbejde i vores kommune.

Vi vil gøre en særlig indsats for at tiltrække arbejdskraft inden for fagområder, hvor det er svært at tiltrække folk, og vi vil arbejde med at tilføre viden til virksomheder og områdets uddannelsesinstitutioner.

Vi skal lære af vores fyrtårne – Tønderfestivalen er vokset fra et initiativ taget af nogle ihærdige ildsjæle til en stor kulturvirksomhed, som har gjort Tønder berømt i ind- og udland. Vejen til kulturfyrtårne skal bringe læring videre til arbejdet med nye fyrtårne, herunder de såkaldte "Guldægsprojekter".

Børn og unge

Vi skal sikre gode udviklingsmuligheder for børn og unge i alderen 0-18 år.

Velkvalificerede unge er fundamentet for en fortsat udvikling af kommunen. Der flytter ikke så mange til området, så det er vigtigt, at nogle af de unge, som har rødder i kommunen også ser udviklingsmuligheder, som giver lyst til en fremtid i kommunen.

Kompetence-udvikling

DET GØR VI:

Tønder Kommunes erhvervsforum har med udgangen af 2007 afholdt en vækstkonference, hvor der blev peget på 5 guldægsprojekter med henblik på at fremme udviklingen i Tønder Kommune.

De fem "guldæg" fra erhvervskonferencen er:

- Etablering af et kompetencecenter/innovationscenter,
- Et internationalt folkemusikkonservatorium,
- Udvikling af et sundhedskoncept,
- Udvikling af det grænseoverskridende samarbejde inden for erhvervsområdet,
- Miljøforskning, herunder udnyttelse af affald og bioenergi.

Et delprojekt er satsning på de særligt begavede børn. Der ligger et uudnyttet potentiale i gruppen af særligt begavede børn, som forventes at udgøre 1-2 % af alle børn.

Vi ser uddannelse som vejen til det gode liv! Det er vigtigt, at børn i en tidlig alder får mod på livet og lyst til at lære.

Vi søger at give børnene en positiv overgang mellem de forskellige dagtilbud og fra daginstitution til skole. Dette bidrager til sammenhæng i barnets liv og fastholder barnet i sit læringsforløb.

Vi satser bl.a. på at inddrage naturen i børnenes liv. Naturen giver mulighed for spændende og afvekslende læringsmiljøer. Derved sættes fokus på kompetenceudvikling inden for naturfagene allerede i de tidlige årgange.

Et andet særkende ved Tønder Kommune er beliggenheden ved den dansk-tyske grænse. Der arbejdes ud fra en vision om, at alle børn på begge sider af grænsen tilegner sig kundskaber til umiddelbart at forstå dansk henholdsvis tysk sprog og kultur. Alle børn skal have kendskab til Region Sønderjylland-Schleswig for aktivt at kunne medvirke til at skabe et fælles livsgrundlag omkring grænsen.

Der er lang vej til højere uddannelsesinstitutioner, men der er højskoler, efterskoler, gode rammer for kursus- og konferenceaktiviteter i kommunen. De skal fastholdes og styrkes, og der skal arbejdes på at udvide uddannelsesstilbudene i kommunen. Det kunne f.eks. være inden for sundhed, landbrug og naturfag. Det er afgørende for kommunes udvikling, at Tønder Kommune kan udvikle og fastholde kompetencer i området.

VI VIL:

På arbejdsmarkeds- og erhvervsområdet:

Etablere et Kompetencecenter som tilbud til personer uden for arbejdsmarkedet,

Sikre tværfaglig, tidlig indsats bl.a. gennem brobygningsforløb med fokus på uddannelse for unge,

Sikre et tættere samarbejde med vidensinstitutioner om videnstilførsel og efteruddannelse,

Tiltrække studerende til løsning af opgaver i virksomhederne og til praktikophold,

Lære af vores fyrtårne - Tønderfestivalen og "bedst praksis" inden for vores iværksætterinitiativer.

På Børne- og ungeområdet:

Bruge kommunens naturtilbud og etablere "Økobaser" i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen,

Udveksling mellem tyske og danske skoler og samarbejde om temaer inden for historie, kunst, natur, uddannelse og erhverv,

Udvikle tilbud til særligt begavede børn, som kan påvirke kompetenceniveauet generelt.

Tema 6

*Turismen på Rømø
skal baseres på øko- og naturturisme.*

Rømø – en særlig indsats

Rømøs turisme har udviklet sig gennem de sidste 130 år. Antallet af besøgende og udbuddet af overnatningsmuligheder er voksende. Det er en særlig udfordring at få turismen til at udvikle sig til en helårsturisme som andre steder i kommunen. Det giver mere stabile indtægtsmuligheder og mindre risiko for overbelastning af lokale miljøer i sommerperioden.

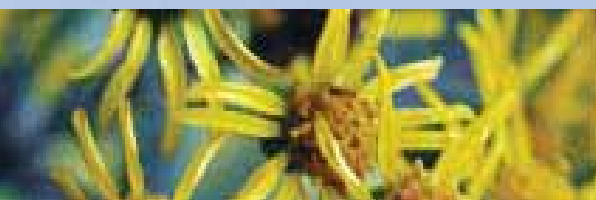
Rømø har store naturværdier, som giver unike oplevelsesmuligheder. Der er de brede og robuste strande på vestsiden af øen. På midten af øen er der sårbare heder og kær. På østsiden er der Vadehavskysten. Naturværdierne er en af grundene til, at en sommerdag på Rømø er en særlig oplevelse. Stilheden og roen er en væsentlig del af det.

Kulturarven på Rømø er ikke samlet i bebyggelser som andre steder, men er spredt ud i landskabet. Derfor er det en særlig udfordring at bevare kulturarven på Rømø. Hver gang en enkelt bygning forsvinder i landskabet, forsvinder en del af den oprindelige bebyggelsesstruktur, og der bliver færre historiske pejlemærker. Kulturarven giver øen karakter - og skal sikres. Rømøs kulturarv er særligt truet.

***Turismeudviklingen
må ikke ske på
bekostning af
borgernes
hverdag, natur
og kultur***

Der er mange overnatningsanlæg på Rømø, og antallet er stigende. Belægningsmuligheder på de eksisterende overnatningsmuligheder skal øges. Der er pt. ikke behov for nye overnatningsanlæg på øen.

Vi har fokus på:

Nye målgrupper skal kunne tiltrækkes af Rømø. Der må arbejdes med mulighederne for at øge indtjeningen fra øens turisme og skabe helårsarbejdspladser. Mulighederne for at tiltrække aldersmæssigt nye målgrupper samt målgrupper fra andre lande er en del af denne udfordring.

Satsning på øget kvalitet i turismeudbuddet er vigtig. Kommunen anser det for væsentligt at øge kvaliteten i det eksisterende udbud. Det gælder campingpladser, ferielejligheder og oplevelsesmuligheder.

Infrastrukturen skal tilpasses det stærkt øgede antal overnatningsanlæg. Der skal både ske en tilpasning af vejnettet og stinettet, så der er mulighed for en aktiv turisme. Øens turisme skal i højere grad kobles sammen med den øvrige turisme i kommunen for at skabe tilstrækkelige oplevelsesmuligheder.

DET GØR VI:

Arbejder på forbedring af forsyningen – herunder kloakeringen.

Bevarer Rømø's kulturarv.

Vi har en særlig bevågenhed over for Rømø's natur.

Udvikler løbende kultur- og fritidstilbud.

Arbejder på at forbedre kvaliteten i overnatnings- og aktivitetsanlæg.

VI VIL:

Forbedre kvaliteten i turisttilbuddene.

Formidle øko- og naturturisme.

Sikre en aktiv bevaringspolitik for bevaring af Rømø's kulturarv.

Udvide overnatningsmuligheder og øge kvaliteten af kommunens campingpladser.

Gøre en særlig indsats for Rømø gennem kommuneplanlægningen.

Andre temaer:

Turisme og øvrige kystområder

DET GØR VI:

Udvikler løbende kultur- og fritidstilbud.

Sikrer balance mellem naturpolitik, naturgenopretning og turismeinteresser.

Vedligeholder løbende stier, parker, pladser og fritidsanlæg.

Vi har gode muligheder for at udvikle såvel naturturisme som byturisme.

Uforstyrrede kystområder med turismepotentialer

Tønder Kommune har en række større uforstyrrede kystlandskaber, som giver mulighed for unikke naturoplevelser. Der er tidevand, rastende fugle og fugletræk ved Vadehavet.

De velbevarede kystlandskaber er en af kommunens største turistattraktioner sammen med de store sandstrande på Rømø. Naturområder som Hønning Mose og plantage, Draved Skov og Kogens Mose, Skast og Sølsted giver ligeledes mulighed for naturoplevelser, men også for ro og fordybelse.

Turisme i Tønder Kommune er i høj grad baseret på adgang til naturen og især i Vadehavsområdet. Tønder Kommune har ligeså en betydelig byturisme især i Tønder, som har en stor mangfoldighed i kulturoplevelser og kulturværdier. En af de helt store attraktioner er Tønder Festivalen og Music Awards, som er et tilløbsstykke for gæster fra nær og fjern.

Vi har fokus på:

Tønder Kommune ønsker et varieret udbud af turisttilbud. Det kan være "Kystturisme" med udgangspunkt i Vadehavet og marsken og "Byturisme" med udgangspunkt i formidling af kulturarven. Ligedes skal der være fokus på større arrangementer som udvikling af festivalaktiviteterne.

Naturturisme kan underbygges ved bl.a. planlægning af større stiprojekter med bedre muligheder for at komme ud i naturen. Kommunen kan samarbejde med turistforeningerne om at kortlægge og formidle oplevelsesmulighederne i natur og kystområder. Der kan også arrangeres by- og markvandring.

Med udpegningen af Vadehavet som Nationalpark vil kommunen udvikle nye tilbud i samarbejde med nabokommunerne.

Byturisme kan underbygges ved at understøtte udviklingen af kultur- og fritidstilbud. Det kan ske ved en målrettet formidlingsindsats også i samarbejde med turistforeningerne.

VI VIL:

Tilgodese lokalbefolkningen.

Markedsføre kommunen som en aktiv turistkommune.

Tilvejebringe en turistpolitik.

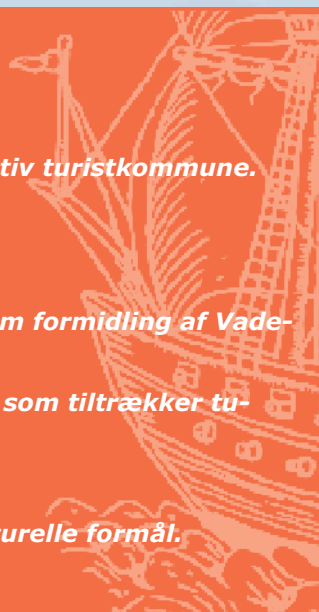
Formidle by- og naturturisme.

Samarbejde med nabokommuner om formidling af Vadehavsværdierne - herunder Rømøs.

Fastholde natur- og kulturværdier, som tiltrækker turisme.

Etablere og udbygge naturstier.

Yde tilskud til turistfremme og kulturelle formål.

Vi skal have god adgang til at opleve natur- og kulturlandskaber i hele kommunen.

Uforstyrrede landskaber uden vindmøller og højspændingsmaster giver en form for "mental ro"

Natur og kulturlandskaber

Der er stor natur i Tønder. I en tid, hvor der er fokus på stress og jag, er det værd at nævne, at oplevelser i naturen får os til at slappe af. Vi får det bedre, ikke bare af den friske luft og motionen, men også i vores hoveder.

En del af kommunens landskaber og naturområder er enestående og kan give den besøgende oplevelser, som man ikke kan få andre steder i landet. Den begrænsede byudvikling medfører, at kommunen kan byde på områder, hvor der er stille, og hvor der er helt mørkt om natten - en sjældenhed i Nordeuropa.

Vi har fokus på:

Værdierne i naturarealerne fastholdes og udbygges gennem målrettet pleje. Adgangen til naturen forbedres, hvor det ikke forringer naturværdierne eller mulighederne for at forbedre dem. Der skal fortsat kunne findes områder, der er meget lidt påvirket af byggeri, tekniske anlæg, støj og lysforurening. Naturområder med særlige beskyttelsesinteresser skal bevares og forbedres.

Inden for og uden for de internationale beskyttelsesområder gennemføres projekter, som forbedrer naturen og mulighederne for at opleve den. Specielt lavbundsarealerne vil være områder, hvor der er muligheder for at gennemføre projekter.

I planlægningen tages hensyn til geologiske landskaber, som viser landets tilblivelse, f.eks. bakkeøerne, ådale og vaden. De store åer i kommunen skal fortsat være tilgængelige for kanosejlers, dog afvejes benyttelse og beskyttelse mod hinanden med jævne mellemrum.

DET GØR VI:

Statens Miljøcenter udarbejder planer for at bevare og forbedre dele af Marsken, klithedene og de store moser, som både er store og særprægede områder. Tønder Kommune går med i dette arbejde, men vil også have øje for andre områder, for eksempel naturområder af betydning for det lokale friluftsliv eller strøg, som binder større naturområder sammen.

En relativ stor del af kommunens landareal er internationale beskyttelsesområder. Der arbejdes med at lave indsats- og handleplaner for at forbedre naturen der.

VI VIL:

Gennemføre projekter, som forbedrer naturen og mulighederne for at opleve den.

Sikre adgang i det åbne land under hensyntagen til beskyttelsesinteresser og den private ejendomsret.

Give naturvejledning og formidle naturværdierne for fastboende og besøgende.

Fremme en nationalpark i Vadehavet, som er til gavn for natur, lokalbefolkning og turisme.

Samarbejde med borgerne om sikring af natur- og kulturlandskaber f.eks. gennem Grønt Råd.

Samarbejde med lodsejere og interessorganisationer om f.eks. udledning af okker.

Lave en naturkvalitetsplan.

Andre temaer:

Kulturarv

Kulturarven skal være en central ressource i tiltrækning af borgere og turisme.

Kulturarven og kulturmiljøerne

Menneskets historie afspejles i kulturlandskaber og kulturmiljøer. De fysiske spor viser menneskets samspil eller modspil med de forudsætninger, der har været på det enkelte sted. Det er vigtigt at bevare et varieret kulturlandskab med de kulturmiljøer, der bedst fortæller den historiske udvikling.

Vi har fokus på:

Forskelligartede kulturmiljøer

Kommunen har mange forskelligartede kulturmiljøer, der viser, hvilket landskab og forudsætninger, der har været på det enkelte sted, og hvilken tidsperiode stedet repræsenterer.

Spredt i kommunen har vi bopladser fra oldtiden, øsamfund, marsken med værfter og diger, geestrandbebyggelser fra jernalderen til nutiden, en nyere husmandskoloni og levn fra 1. verdenskrig. Kulturmiljøerne beskriver forudsætningen for livet i marsken, på bakkeøerne, på de flade hedesletter med vandløb og ådale.

Kulturmiljøerne beskriver også måden at bo på, beliggenheden og den specielle arkitektur, der knytter sig til et område. De enkelte bygninger repræsenterer i deres byggestil en funktion, en tidsperiode og en lokal håndværksmæssig formåen og tradition, der skal bevares.

Egnstypisk byggeskik

Kommunens ældre bygningsmasse repræsenterer en byggemåde, der er egnstypisk og stedbestemt. Eksempelvis kan nævnes vestslesvigsk byggestil, stavns huset (gavlhus), klassicisme, Baupflege (hjemstavnsstil), Jugend (skønvirke), trempelbygninger og Bedre Byggeskik.

Den frisiske kultur er helt speciel og vigtig for lokalhistorien og som en attraktion for turismen. Den er stadig bevaret i de små gader i Tønder og Højer. I flere af de øvrige byer på vestkanten ligger også velbevarede miljøer, specielt i Vesterende Ballum og på Rønmø.

De mere almindelige kulturmiljøer som andelsmejerierne og stationsbygningerne fra tiden med de smalsporede baner er også væsentlige for lokalhistorien og for menneskers tilknytning til en bestemt egn.

Andre temaer: **Kulturarv**

Kulturarven - en folkesag

Bevaring af kulturarven gøres til en folkesag. At fortælle historierne om kulturarven er den bedste måde at sikre kulturarven. Kommuneplanlægningen lægger rammerne, men det er i den daglige administration af projekter, der skal være forståelse for kulturarvens bevarelse.

Kommunen vil prioritere formidlingen af kulturarven højt - udbrede den faglige viden i samarbejde med kulturinstitutioner og ildsjæle og bl.a. arbejde for flere by- og markvandinger.

I øvrigt ønsker vi at samarbejde med de øvrige Vadehavskommuner om fælles kulturarvstema i planlægningen og om større formidlingsprojekter.

DET GØR VI:

Vi udpeger fortsat kulturmiljøer i kommunen på baggrund af de udpegninger, der blev foretaget af:

- Sønderjyllands Amt (2001),
- Kulturarvstyrelsen, Vadehavets Kulturatlas (2007),
- Løgumkloster Kommuneatlas (1999) og Tønder Kommuneatlas (1992).

Der foretages løbende sagsbehandling af ombygnings-, vedligeholdelses- og istandsættelsesprojekter.

Der søges løbende midler til byfornyelsesprojekter.

Vi arbejder på at blive kulturarvskommune.

VI VIL:

Gøre kulturarven til en central ressource i tiltrækningen af borgere og turister.

Bevare det egnstypiske særpræg i Tønder Kommune.

Fortsat kortlægge bevaringsværdierne.

Samarbejde med borgere, erhvervs- og kulturliv om at formidle vores kulturskatte.

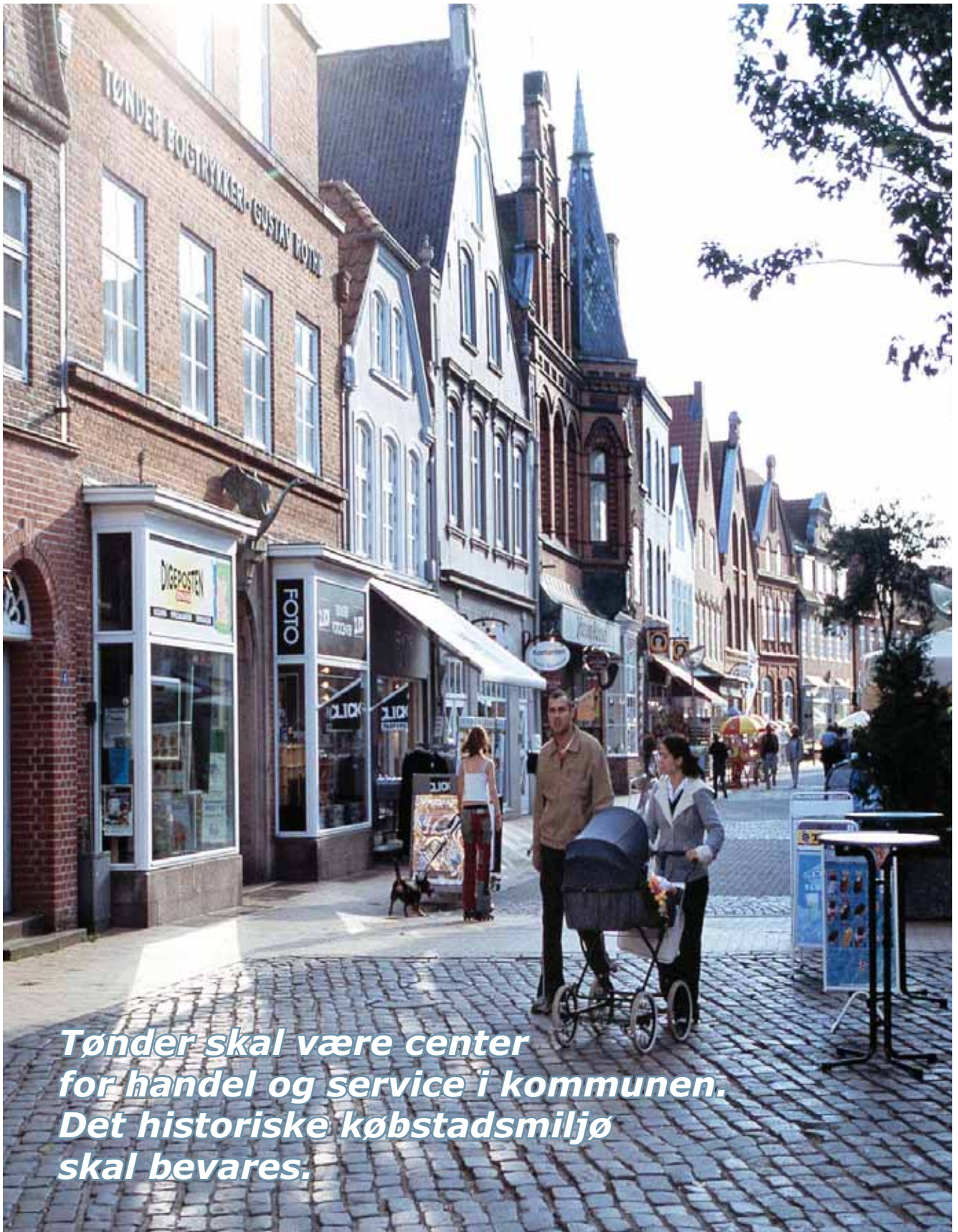
Sikre balance mellem bevaringsinteresser og erhvervsinteresser i vores gamle kulturmiljøer.

Kommunens egnstypiske særpræg er unik og af stor værdi for kommunen i fremtiden.

Andre temaer:

Detailhandel

***Tønder skal være center
for handel og service i kommunen.
Det historiske købstadsmiljø
skal bevares.***

Andre temaer: Detailhandel

Detailhandlen i Tønder Kommune skal byde på et rigt og varieret udbud, som tiltrækker lokale kunder og turister.

Udvikling i detailhandlen

Kommunens dynamiske handelsliv skal udvikles i et tæt samarbejde med handelsstandsforeninger og borgere. Kommunen har som grænsekommune en unik mulighed for yderligere at styrke det eksisterende handelsliv, som er rigt og varieret i forhold til byernes størrelse.

Tønder er en aktiv handelsby på Vestegnen og et vigtigt fundament for kommunens udvikling - det skal Tønder også være i fremtiden. Tønder har en gågade med mange specialbutikker og et varieret vareudbud inden for udvalgsvarer. Det er væsentligt at fastholde byen som en aktiv handelsby.

I flere af de tidligere kommunebyer er der også et godt og varieret handelsliv, som skal fastholdes og styrkes.

Der er i stigende grad et varieret butiksudbud på dagligvareområdet - også af lokale produkter. Det er væsentligt at fremme denne udvikling, som også er interessant for de mange turister, som opholder sig på egnen, og som gerne vil købe egnens produkter. I Tønder Kommune er der mange butikker i landområderne, og det er væsentligt at udvikle grundlaget for disse butikker.

Vi har fokus på:

Vi vil fastholde og udbygge den nuværende andel af detailhandlen i Tønder Kommune.

Detailhandlen skal udvikles i forhold til de enkelte byers funktioner og roller og det lokale serviceniveau, vi ønsker i de enkelte byer.

Der er en dagligvarehandel i mange mindre byer, som vi skal gøre en indsats for at styrke og fastholde, hvis vi skal bevare dagligvareforsyningen lokalt. Lokale indkøb skal fremmes, så mindre butikker bevares.

DET GØR VI:

Gennemfører en detailhandelsanalyse som grundlag for udviklingen i detailhandelen og planlægningen.

Planlægger for udvikling af detailhandelen i Tønder Kommune sammen med detailhandelsorganisationerne.

Udlægger arealer til detailhandel.

Tiltrækker flere butikskæder.

VI VIL:

Tønder skal være lokomotivet for detailhandel i kommunen.

Butikker med pladskrævende varegrupper placeres uden for bymidten.

I centerbyerne skal der være mulighed for at placere butikker især inden for lokal dagligvareforsyning.

I de mindste lokalbyer og landsbyer skal butikker styrkes med tillægsfunktioner.

Der skal ske udvikling og markedsføring af egnsspecialiteter.

Andre temaer:

Agenda 21

DET GØR VI:

Tønder Kommune arbejder for aftalen, som er indgået mellem Transport- og Energi- ministeriet og KL om at gennemføre samme besparelser som i staten på følgende områder:

- *Energieffektiv adfærd, dvs. systematisk energile- delse og indføring af incitament- er til fremme af energi- besparelse,*
- *Energieffektive indkøb, dvs. indkøb af energieffektive produkter og*
- *Energieffektive bygninger,*
- *Fremme "fej for- egen dør politik" .*

Med Agenda 21 sætter vi dagsordenen for en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede.

Samarbejde, kommunikation og information er nøgleordene i kommunens Agenda 21- arbejde.

Andre temaer: **Agenda 21**

Fej for egen dør

Når man har sagt bæredygtig udvikling, siger de fleste også miljø. Men lokal Agenda 21 er meget mere end miljø. Det handler også om sociale, kulturelle og økonomiske aspekter. Og om hvad vi hver især kan bidrage med for at nå en bæredygtig udvikling.

Som udgangspunkt kan vi gøre meget i kommunen for at "fej for egen dør". Et tværsektorielt samarbejde kan belyse de muligheder vi har for at arbejde mod et bæredygtig udvikling, og kommunen kan fungere som drivkraft i realiseringen af initiativer.

Vi vil lægge vægt på helhedssyn og tværsektoriel tænkning, og vi vil arbejde med:

- Aktiv borgerinddragelse,
- Kredsløbstankegang,
- Inddragelse af globale hensyn,
- Styrkelse af det langsigtede perspektiv,

Klimaændringer skal være en centralt tema i kommunens Agenda 21.

Vi har fokus på:

Et bæredygtigt livsgrundlag handler om ændring af livsstil, vaner, forbrug og produktion. Derfor bliver samarbejdet med borgere, erhvervsliv, organisationer og foreninger om den lokale Agenda 21 helt centralt.

Kommunen har fokus på, at alle har et medansvar for at sikre en bæredygtig fremtid.

Vi skal derfor i fællesskab pege på de temaer, som er relevante at sætte på dagsordenen i den nye store kommune.

Kommunen har en række forslag til, hvad vi kan arbejde med i de kommende år, men vil med dette debatoplæg opfordre til at gå aktivt ind i diskussionen om, hvilke temaer vi skal prioritere.

VI VIL:

Nedbringe affaldsmængder og øge affaldssortering og genbrug.

Indsamle komposterbart affald og fremme hjemmekompostering.

Nedbringe forbruget af vand, varme og el i kommunale bygninger.

Inddrage klima- og miljøhensyn i kommunens indkøb.

Praktisere bæredygtig ukrudtsbekæmpelse.

Plante skov.

Organisere fælles indsamling af affald i naturen.

Fremme klima- og energirigtige løsninger i nybyggeri.

Status

STATUS

Der er i de tidligere kommuner foretaget en omfattende lokalplanlægning. Det er ikke i fuldt omfang kendt, hvilke planer, der er udarbejdet, siden den sidste kommuneplan er udarbejdet. Derfor er denne planstrategi udarbejdet på baggrund af de nyeste kommuneplaner.

Planstrategien er udarbejdet på baggrund af:

Højer Kommuneplan 2002-2014,
Tønder Kommuneplan 2000-2012,
Skærbæk Kommuneplan 1993-2005,
Løgumkloster Kommuneplan 2001-2012,
Bredebro Kommuneplan 2000-2008,
Nørre Ranstrup Kommuneplanforsalg 2000.

Øvrige emner,
som beskrives i den kommende kommuneplan

Virksomheder med særlige beliggenhedskrav

Nogle virksomheder stiller særlige krav til beliggenheden. Det almindeligste er, at man gerne vil lægge sig op ad overordnede transportsystemer. Og her ligger Tønder Kommune et stykke væk fra motorvejen og længdebanen. Til gengæld er der større rummelighed end i områder, der ligger tættere på, og særlige ønsker til andre ressourcer end transport (f.eks. let adgang til grundvand, placering af særligt støjende/lugtende virksomheder m.v.) kan lettere imødekommes.

Emnet forudsætter særskilt planlægning med inddragelse af blandt andet afstand til naboer, natur- og landskabsværdier, den eksisterende infrastruktur og grundvand. En jævn fordeling af udbudet af arbejdspladser kunne også være et hensyn, der indgår i planlægningen. Et andet vigtigt emne i planlægningen vil være en klar adskillelse mellem områder til støjende aktiviteter og områder til støjfølsomme formål.

Jordbrug

Land- og skovbrug kræver langsigtet planlægning. Nogle jorder er mere velegnede til landbrugsformål end andre, og planlægningen skal tilrettelægges, så disse arealer i videst mulig omfang friholdes for anden anvendelse. Udpegning af skovrejsningsområder og inddragelse til byformål tager hensyn til jordens bonitet og til strukturen af landbrugsenhederne.

Der skal fortsat være grundlag for udvikling af bæredygtige fremtidssikrede landbrug i en balance med mindre virksomheder på landet, beboere og landskabs- og naturværdier samt kulturmiljøer. Planlægning for større industrilandbrug skal ske under hensyn til disse interesser. Bygninger og anlæg, som hører til en landbrugsbedrift holdes samlet for at begrænse påvirkningen af landskabet. Tønder Kommune har oprettet en jordfond, som bruges som et aktivt instrument, hvor der skal sikres arealer til byformål, naturprojekter og bynær/rekreativ skovrejsning.

Øvrige emner, som beskrives i den kommende kommuneplan

Skovrejsning

Det nationale mål er, at der skal være mere skov i Danmark, og der er afsat midler til at støtte rejsning af ny skov. Skovene er vigtige for vilde dyr og planter, men også som udflugtsmål og til sikring af fremtidens drikkevand. Men der er også landskaber og udsigter, som skal bevares åbne. Det er ådale, marsken og randen af istidslandskaber fra den næstsidste istid. I Tønder Kommune er der sådanne store, åbne landskaber, som er en vigtig del af kommunens egenart.

Skovrejsningskortet viser, hvor der bør rejses skov og derfor kan gives støtte, og hvor der ikke bør rejses skov af hensyn til landskabet. Kortet er justeret i 1997 i forhold til grundlaget fra 1992. En ny justering kan inddrage erfaringer fra brugen af tilskudsordningerne og ønsker om større, bynære rekreative skove.

Tekniske anlæg – og anlæg der kræver VVM

Der vil i den kommende planperiode blive foretaget en planlægning for tekniske anlæg. På baggrund af Regeringens klimapolitik er der blevet sat focus på vindmølleplanlægningen. Det er muligt, at der vil blive sat fokus på en samlet energiplanlægning. Der kan blive tale om planlægning for veje, stier og andre anlæg. En del af disse anlæg vil kræve, at der udarbejdes VVM.

Landskab

For at sikre befolkningen muligheder for at opleve landskaber og forstå dets tilblivelse, udpeges der i kommuneplanen områder, hvor der skal tages særlige hensyn til de landskabelige værdier. Områderne betegnes bl.a. Værdifulde landskaber og Uforstyrrede landskaber. Uforstyrrede landskaber er en sjældenhed i Danmark, men ikke i Tønder Kommune. I Tønder Kommune er der mulighed for at finde rolige pletter på landkortet. I Tønder Kommune er der både værdifulde kystlandskaber og andre værdifulde landskaber.

Lavbundsarealer

Lavbundarealer er en samlebetegnelse for VMPII-lavbundsarealer og øvrige lavbundsarealer, der er kunstigt afvandede vådområder. Områderne har tidligere været våde enge, moser, lavvandede søer eller fjordarme. Det kan være ådale omkring de vestvendte vandløb.

VMPII arealer er arealer, der er udpeget efter Miljøministeriets cirkulære nr. 132 af 17. juli 2008. Arealet vurderes at kunne genoprettes som vådområder med henblik på at tilbageholde kvælstof.

Øvrige lavbundsarealer er arealer som vurderes som biologisk værdifulde og teknisk muligt at naturgenoprette som vådområder.

Kolonihaver og rekreative områder

Der vil i kommuneplanen blive planlagt for de områder, som har en interesse for friluftslivet og andre rekreative interesser. Det er områder, hvor der er et behov for at sikre og forbedre grundlaget for befolkningens rekreative friluftaktiviteter. Områder med friluftslivets interesser er de steder, hvor det er vigtigt at friluftslivets interesser inddrages i planlægningen.

Områder med geologiske interesser

Det er områder, hvor der er synlige geologiske overfladeformer og aflejringer, som har videnskabelig og fortælle-mæssig værdi i forhold til at beskrive og forstå landskabets opståen. Der vil blive indarbejdet geologiske interesser i planlægningen, hvor der er karakteristiske geologiske dannelser, som har både lokal og regional betydning for den almindelige forståelse af landskabet. Der kan være enkelte områder af enestående værdi, som er af national betydning.

DELTAG I DEBATTEN !

En kommuneplanstrategi er det første skridt i debatten om en ny kommuneplan. Hvad kan og vil vi satse på i den nye kommunes planlægning? Det ER kommunalbestyrelsens udmelding om, hvad der prioriteres i planlægning og udvikling.

I denne strategi har vi koncentreret os om 6 hovedtemaer, som er politisk prioriterede: Bopæl og boligudvikling, erhvervsudvikling, sundhed, infrastruktur, kompetenceudvikling og Rømø. Andre temaer er medtaget for at give et indtryk af kommuneplanlægningen i sin helhed.

Debatoplægget bliver sammen med resultaterne sammenskrevet til kommuneplanstrategien. Kommuneplanstrategien angiver hovedtemaerne i den efterfølgende kommuneplanlægning.

Dette debatoplæg er offentligt fremlagt fra 2. juli til 1. oktober 2008. Du har mulighed for at sende dine synspunkter til:

toender@toender.dk

eller til:

*Tønder Kommune
Kongevej 57
6270 Tønder.*

Deltag i workshops/borgermøder om de 6 hovedtemaer. Møderne vil blive annonceret i dagspressen og på kommunens hjemmeside.

*Du kan få yderligere oplysninger i Teknisk Forvaltning, Byg og Plan.
Tlf. 74 92 92 52*

TØNDER KOMMUNE